

*Қарақалпақстан Республикасы
Мәлімлеме - кітапхана орайы*

Мағлыұмат библиография хызметі

***«Қалбинде халық сөзи
жазылған шайыр»***

*Аяпберген Мусәевтың туўылғанының 140 жыллығына
Әдебиятлардың усыныў дизими*

Нөкис - 2020жыл

Кирисиў

Белгили қарақалпақ халық шайыры Аяпберген Мусаевтың туўылғанына быйыл 140 жыл толады. Республикамыздың барлық жерлеринде усы сәнге бир қанша таярлықлар көрилмекте. Бизиң Мәлимлеме - китапхана орайымызда да бул сәне кеңнен белгиленейин деп отыр. Мысалы: китап көргизбелери, әдебий хәм ушырасыў кешелерин өткерийге таярлықлар көрилип атыр. Соның ишинде Мағлыўмат - библиография хызметинде әдебиятлардың усыныў дизими дүзилип отыр.

Бул усыныў дизим 3 бөлимнен ибарат:

1. А.Мусаевтың өмири хәм дөретиўшилиқ хызмети
2. А.Мусаевтың шығармалары
3. А.Мусаев ҳаққында

А. Мусаевтың өмири хәм дөретиўшилиқ хызмети.

Қарақалпақ халық шайыры, XX әсирдеги қарақалпақ әдебиятының баслаўшыларының бири, уллы талант ийеси Аяпберген Мусаев 1880 - жылы Мойнақ районының Соркөл аўылында туўылады. Ески мектепте саўат ашады. 1921 - жылдан мекемелерде жұмыс ислей баслайды. 1925-1927-жыллары «Соркөл» волостьлық атқарыў комитетинде хаткер болып ислейди, майда хожалықларды артельге бирлестирийде айрықша көзге түскенлердиң бири. Халық шайыры белгили қыссаханлардың бири. Ол көплеген дәстанларды ядқа билди, шығыс классик шайырларының шығармаларын көпшиликке жеткерийде айрықша орын тутты. Еки заманды көрген шайырдың өзиниң шығармалары да көпшиликке кеңнен мәлим болды, оның дөретпелери сол ўақыттың идеялық талапларынан келип шықты хәм оларға дурыс жуўап берип отырды.

А. Мусаев Наўайы, Мақтумкулының қосықларын жақсы билген. «Ғәрип ашық», «Юсуп-Зулайха», «Гөруғлы» дәстанларын қыссаханлық пенен халық арасында оқыған. Ол күшли талант ийеси болған. Оның қосықлары халық арасында «Ғәрип», айырым ўақытларда «Молла» деген ат пенен тарқатылған. Ол «Артель», «Мойнақ», «Баслады» хәм басқа да қосықларын жазған. Шайырдың ең биринши топلامы өз алдына китап болып «Шығармалар» деген ат пенен 1941 - жылы басылып шықты, ал усыған шекем оның дөретпелери халық арасында аўызша түрде тарқалды.

Оның қосықлары ўақытлы баспаларда өзи тири ўақытларында ақ басылып шыға баслаған. Шайырдың шығармаларын изертлеўде илимпазлардан: М.К.Нурмухаммедов, Н.Жапақов, Н. А. Баскаков, Т. Бекимбетов, Х. Ахметов, Т. Сафиев, О. Кожуров, Қ. Айымбетов, Қ.Байниязовлар хәм тағы басқалар көп жұмыслар иследи. Оның шығармалары бир неше (1941,1956,1960,1980 - жыллары) қайта басылып шықты.

Көплеген қосықлары туўысқан халықлар тиллерине аўдарылады. Оның қосықлар топلامы 1962 - жылы Ташкентте өзбек тилинде басылып шықты.

Аяпберген Мусаевтың шығармалары

Биринши май. - Нөкис: Қарақалпақстан, 1980. - 294 б.

«Қайда», «Бардур», «Бир гөззал»: [қосықлар] // Әмиўдәрья. - 2000. - № 5. - Б. 30 - 31.

Шығармалары. - Нөкис: Қарақалпақстан Мәмлекетлик баспасы, 1960. - 231 б.

Беги к озеру: Антология каракалпакской поэзий. - Ташкент: 1968. - 263 с.

Стихи: / пер. с каракалпак. - Нукус: Каракалпақстан, 1973. - 22 с.

У каракалпаков есть: Антология каракалпакской поэзий. - Ташкент: 1968. - 266 с.

Аяпберген Мусаев ҳақында

Байниязов Қ. Аршада сақланған қолжазбалар: [Аяпберген Мусаевтың қол жазбалары] // Әмиўдәрья. - 1992. - №1. - Б. 100 - 102.

Байниязов Қ. Аяпберген шайыр атеист болғанба? // Әмиўдәрья. - 1990. - № 7. - Б. 102 - 104.

Байниязов Қ. Аяпберген шайырдың жаңа баспасы // Совет Қарақалпақстаны. - 1981. - 1 авт.

Байниязов Қ. Аяпбергеннің руўхый драмасын дурыс түсіндирейик // Еркін Қарақалпақстан. - 1992. - 12 март.

Байниязов Қ. Шайырдың «Қайда» қосығы қашан жазылған? // Устаз жолы. - 2005. - 20 янв.

Байниязов Қ. Халықтың арзыў - әрманларын жырлаған шайыр: [Аяпберген Муса улының туўылғанына 120 жыл] // Еркін Қарақалпақстан. - 2000. - 30 май.

Байниязов Қ. Еситпеген елде көп, Аяпберген шайырдың «Қоңыратбай» қосығы хақында // Еркін Қарақалпақстан. - 1992. - 7 нояб.

Жумамуратов Т. Қымбатлы мийрас қалдырған шайыр: [Аяпберген Мусаев хақында] // Совет Қарақалпақстаны. - 1981. - 24 окт.

Жумамуратова М. Сөз маржанын дизгенлер: Илимий изертлеулер (халық шайырлары Аяпберген, Аббаз, Садық хәм Тилеўбергеннің дөретиўшилиги хаққында). - Нөкис: «Қарақалпақстан», 1994.

Қазақбаев Ж. Аяпбергеннің оқыў хәм тәрбия ислерине көзқарасы хаққында // Әмиўдәрья. - 1994. - № 1. - Б. 78 - 80.

Мақсетов Қ. Аяпбергеннің эстетикалық көз қараслары: [Аяпберген Мусаевтың туўылғанының 120 жыллығы] // Еркін Қарақалпақстан. - 2000. - 14 сент.

Ниетуллаева М. Халық шайырын еслеп: [Аяпберген Муса улына 120 жыл, Садық Нурымбетовтың туўылғанына 100 жыл] // Еркін Қарақалпақстан. - 2000. - 25 апр.

Нурмухамедов М., Есемуратов Г. Халық шайыры: [Илимий академияның жумысларынан: А. Мусаев хаққында] // Совет Қарақалпақстаны. - 1957. - № 24.

Өтеўлиев И. Аяпберген Мусаев қарақалпақ әдебиятының көрнекли ўәкили // Әмиўдәрья. - 2010. - № 3. - Б. 46 - 49.

Пахратдинов Ә. Аяпберген шайырдың дөретиўшилиги хаққында // Мәденият хәм спорт. - 2010. - 24 июль.

Пахратдинов Ә. Аяпберген шайыр хәм оның заманы: [Аяпберген Муса улына 120 жыл] // Қарақалпақстан жаслары. - 2000. - 16 нояб.

Сапарбаев Т. Аяпберген шайыр жазған еди... // Еркін Қарақалпақстан. -1992. - 15 сент.

Султамуратов М. Аяпберген Муса улының жаңадан табылған қосықлары // Әмиўдәрья. - 1990. - № 9. - Б. 107 - 108.

Султамуратов М. Аяпберген Муса улының жаңадан табылған қосықлары // Әмиўдәрья. - 1988. - № 2. - Б. 101 - 103.

Султамуратов М. Аяпбергеннің әдебий мийраслары // Еркін Қарақалпақстан. - 1992. - 25 июль.

Султамуратов М. Шайырдың шығармалары еле де толығырақ изертлениўи керек екен: [А. Мусаевтың қосықлары хаққында] // Әмиўдәрья. - 1985. - № 1. - Б. 96 - 98.

Хожамуратов М. Аяпбергеннің қосығына усамайды ғо?: Газета мақалаларының изи менен // Еркін Қарақалпақстан. - 1992. - 23 янв.

Шамшетдинов Ш. Шайыр шығармаларының тили хаққында: [А. Мусаевтың туўылғанына 100 жыл толыў алдынан] // Совет Қарақалпақстаны. - 1980. - 22 июль.

Рус тилинде

Абдуллаев А. Исследование о А. Мусаева // Советская Каракалпакия. - 1973. - 27 март.

Жапаков Н. Мусаев-певец новой жизни // Амударья. - 1961. - № 1. - Ст. 144 - 150.

Жапаков Н. Взгляды Аяпбергена Мусаева на общественный строй // Вестник КК.Фан УзССР. - 1961. - № 1. - Ст. 60 - 73.

Жапаков Н. произведениях Аяпбергена Мусаева до октябрьского периода // Амударья. -1960. - № 2.- С. 84 - 96.

Максетов К. Фольклоризм в творчестве Аяпбергена // Амударья. - 1961. -№ 2. - Ст. 93 -103.

Насуруллаева З. Сборник раскрепощения женщины: [О творчестве А. Мусаева] // Советская Каракалпакия. - 1961. - 15 февр.

Нурмухамедов М. А. Мусаев - значитель Каракалпакской советской литературы // Вестник Каракалпакского филиала АН УзССР. - 1961. - № 1. -Ст. 49 - 59.

Пахратдинов А., Дильманов И. Не померкнет имя народного поэта: [К 120 - летию со дня рождения Аяпбергена Мусаева] // Советская Каракалпакия. - 2000. - 31 окт.

***Таярлаган:
Маглыўмат библиография
хызмети баслыгы:***

Г. Аббазова